

**בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי
והאם יש לאפשר לצדדים לערעור לבטל קביעות עקרוניות של בית משפט
בהסכם פשרה?
בעקבות ע"א 7166/17 ציפורי מושב עובדים נ' ביתן**

עדי ניר בנימיני וגיל גן-מור*

א. מבוא. ב. חוקיות הליך הקצאת הקרקעות ביישובים חקלאיים.
1. עובדות המקרה. 2. פסק הדין של בית המשפט המחוזי. 3. הערעור.
ג. הליכי קבלה לקיבוצים ומושבים – המצוי והרצוי. 1. הפער בין
הליכי קבלה ליישוב קהילתי לבין הליכי קבלה לקיבוץ או מושב. 2.
התמורות והשינויים במגזר החקלאי. 3. הגעה העת לחשיבה מחדש
על הליכי קבלה לקיבוצים ומושבים. ד. ביטול הכרעות עקרוניות
בהסכם פשרה בין הצדדים.

א. מבוא

סוגיית הקצאת קרקעות והליכי מיון ביישובים קהילתיים ובשכונות קהילתיות, שהן הרחבות של מושבים וקיבוצים, החלה להעסיק את הכנסת ואת בתי המשפט באמצע שנות ה-90. פסק הדין בעניין קעדאן,¹ שניתן בשנת 2000 קבע שאסור למדינה להחזיר קרקע ליישובים המונעים מערבים לגור בהם, אך הותיר פתח להליכי מיון הבוחנים התאמה לחיים בקהילות קטנות. על רקע זה הוגשו לבית המשפט העליון הליכים משפטיים של משפחות שבקשתן להתקבל כחברים ביישוב הקהילתי נדחתה. בעקבות הליכים משפטיים

* עו"ד עדי ניר בנימיני הייתה במועד כתיבת הרשימה עורכת דין בקליניקה לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב וכיום עמיתה בתוכנית מנדל למנהיגות חברתית; עו"ד גיל גן-מור הוא מנהל היחידות לזכויות אזרחיות וחברתיות באגודה לזכויות האזרח בישראל.

¹ בג"ץ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל פ"ד נד(1) 258 (2000).

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

אלו והערות שופטי בג"ץ החלה רשות מקרקעי ישראל לגבש נהלים ואמות מידה לקליטת מתיישבים חדשים ביישובים קהילתיים ובהרחבות קהילתיות של קיבוצים ומושבים.² בשנת 2011, בעקבות ההליכים המשפטיים שהתבררו בבית המשפט העליון וביקורת של שופטי בית המשפט על ההליך, נחקק תיקון לפקודת האגודות השיתופיות הידוע בשם "חוק ועדות הקבלה", המסדיר את הליכי הקצאת הקרקע ביישובים קהילתיים ובהרחבות קהילתיות של מושבים וקיבוצים.³ לצד הלגיטימציה העקרונית למיין את המבקשים לגור ביישובים קהילתיים, החוק צמצם את האפשרות לערוך הליכים אלו ליישובים שבהם עד 400 משפחות בנגב ובגליל. כמו כן, הליך המיון הוגבל לרשימת עילות ספציפיות תוך הדגשה כי מיון המבוסס על עילות פסולות כמו לאום הוא אסור.

האגודה לזכויות האזרח, מרכז עדאלה וגורמים נוספים הגישו עתירות נגד חוק ועדות הקבלה, בטענה כי החוק מאפשר הליך מיון פוגעני ללא הצדקה ביישובים שאין להם אפיון ייחודי.⁴ עתירות אלו נדחו לאחר דיון בהרכב מורחב בבג"ץ, כאשר חמישה שופטים סברו שהעתירה אינה בשלה להכרעה, בעוד ארבעה שופטים סברו כי יש לבטל את החוק או את חלקו.⁵

בשונה מהעיסוק המשפטי הנרחב בסוגיית הקצאת הקרקעות ביישובים קהילתיים, הפסיקה כמעט ולא עסקה בשאלת הקצאת מגרשים ביישובים החקלאיים (מושבים וקיבוצים), שעדיין נהנים מאוטונומיה רחבה ביותר בקליטת משפחת חדשות. הדין המסדיר את הליכי קבלה אלו מעוגן בהחלטת רשות מקרקעי ישראל בלבד, אשר מעניקה שיקול דעת רחב ביותר לאגודה השיתופית בהחלטת על הקצאת מגרשים ביישובים חקלאיים.⁶

² למשל: בג"ץ 3552/08 **קמפלר נ' מינהל מקרקעי ישראל** (פורסם באר"ש, 16.6.2011) אשר עסק בהפליה בהרחבה קהילתית של קיבוץ מעיין ברוך; בג"ץ **אבריק-זבידאט נ' מינהל מקרקעי ישראל** (פורסם באר"ש, 13.9.2011) אשר עסק בהפליה בקבלה ליישוב הקהילתי רקפת.

³ חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (מס' 8), התשע"א-2011.
⁴ כתב העתירה שהוגש בבג"ץ 2311/11 **סבח נ' הכנסת** זמין באתר האגודה לזכויות האזרח: <https://law.acri.org.il/he/12905>.

⁵ בג"ץ 2311/11 **סבח נ' הכנסת** (פורסם בנבו, מיום 17.9.2014); ראו גם: גרשון גונטובניק הפליה בדיוור וקבוצות תרבותיות: בין חומות משפטיות לגדרות חברתיות 360-400 (2014) נטע זיו "הניחו לוועדות הקבלה (בקרו) עשרים שנה לקעדאן "המשפט" ברשת: זכויות אדם – מבזקי הארות פסיקה 35, 4 (2014).

⁶ החלטה 1311 של מועצת מקרקעי ישראל "חווה חכירה לדורות במושבי עובדים ובכפרים שיתופיים" אשר מעוגנת היום בסעיף 8.3.22 לקובץ החלטות מועצת מקרקעי ישראל.

פסק הדין בעניין מושב ציפורי,⁷ שבו תעסוק רשימה זו, ניתן בשנת 2017 והיה לפסק הדין הראשון שעסק בצורה נרחבת בהקצאת מגרשים ביישובים חקלאיים. השופט ערפאת טאהא מבית המשפט המחוזי בנצרת פסל החלטה של המושב ציפורי למנוע עסקה פרטית למכירת בית במושב לבני הזוג רונית ואלישע ביתן, אשר האגודה השיתופית סירבה לקבל כחברים. בית המשפט המחוזי פסק כי אין לקשור בין הקצאת הקרקע לבין חברות באגודה השיתופית, וקבע כי רשות מקרקעי ישראל חייבת לפקח על הליכי הקבלה. נקבע כי ההחלטה של המושב שלא לאשר את מכירת הבית לבני הזוג ביתן נעשה משיקולים לא ענייניים ובלתי-סבירים, ולכן על רשות מקרקעי ישראל היה לאשר את העברת הבעלות בנכס אף בניגוד להחלטת האגודה השיתופית.

על פסק הדין הגיש המושב ציפורי ערעור לבית המשפט העליון. תנועת המושבים ביקשה להצטרף לערעור ולתמוך בעמדת המושב שלפיה אין מקום להתערב בשיקולי המושב בהקצאת מגרשים ביישוב. האגודה לזכויות אזרח, שיוצגה בהליך על ידי כותבי רשימה זו, הגישה בקשה להצטרף להליך במעמד של ידידת בית המשפט. בקשת הידיד שהוגשה לבית המשפט העליון עסקה בשאלת הדין הראוי בנוגע להקצאת או מכירת מגרשים ביישובים חקלאיים (מושבים וקיבוצים), לאור המגבלות על הליכי קבלה בחוק ועדות קבלה ולאור התמורות והשינויים שעבר המגזר החקלאי-כפרי בשנים האחרונות.

ההליך נקבע לדיון בבית המשפט העליון, אליו הוזמנו כל הצדדים. טרם הגיע מועד הדיון, הוגש לבית המשפט העליון הסכם פשרה בין המושב ובין בני הזוג ביתן ובו נקבע כי בני הזוג יקבלו את מבוקשם ויוכלו להתגורר ביישוב ואף ימחקו את הערעור, ובתמורה ייקבע כי פסק הדין של בית המשפט המחוזי יבוטל, על כל קביעותיו העקרוניות. להסכם זה ניתן תוקף של פסק דין בהחלטת טכנית קצוצרה של בית המשפט העליון, על ידי המשנה לנשיאה, השופט חנן מלצר, והשופטים עוזי פוגלמן ודפנה ברק-ארז.⁸ במסגרת רשימה זו נבקש לעמוד על שתי סוגיות מהותיות שעולות מעניין ציפורי. ראשית, נבקש לבחון את הליכי הקצאת הקרקע בקיבוצים ובמושבים בעידן שאחר חוק ועדות הקבלה, את הפער שנוצר בין ההסדר שחל על יישובים קהילתיים לבין ההסדר שחל על מושבים וקיבוצים ונציע פתרונות אפשריים להתמודד עם פער זה. שנית, נבקש להציג את הבעייתיות שבביטול הכרעות עקרוניות של בית משפט באמצעות הסכם פשרה בין הצדדים בערכאת הערעור.

⁷ ת"א (נצ') 4478-12-13 **ציפורי מושב עובדים להתיישבות שיתופית בע"מ נ' ביתן** (פורסם בנבו, 13.3.2017).

⁸ ע"א 7166/17 **ציפורי מושב עובדים להתיישבות שיתופית בע"מ נ' ביתן** (פורסם באר"ש, 7.7.2019).

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

ב. חוקיות הליך הקצאת הקרקעות ביישובים חקלאיים

פסק הדין של בית המשפט המחוזי בעניין מושב ציפורי עסק באופן נרחב, לראשונה, בדיון הראוי ביחס להקצאת מגרשים ביישובים חקלאיים – קיבוצים ומושבים – ובשאלת התניית מכירת מגרשים בקבלת אישור של האגודה השיתופית ביישוב. מפסק דינו של בית המשפט המחוזי נחשפת מציאות בה לאגודה שיתופית, שהיא תאגיד פרטי, שיקול דעת רחב ביותר בקבלת ההחלטה על הקצאת קרקעות מדינה, ללא הליך השגות פורמלי וללא הגבלות או קריטריונים התוחמים את אופן הפעלת שיקול הדעת, תוך שהמדינה מתערבת בהחלטה זו רק במקרים חריגים ביותר. כמו כן, במסגרת ההליך המשפטי בעניין ציפורי התברר כי חברות באגודה השיתופית הופכת להיות בפועל הפרמטר המרכזי ולעיתים היחיד בהחלטה על הקצאת קרקעות ביישוב.

1. עובדות המקרה

בשורות הבאות נתאר את העובדות, כפי שמשקפות בפסק הדין של בית המשפט המחוזי.⁹ חבר מושב ציפורי ביקש למכור את זכויותיו בנחלה לזוג רונית ואלישע ביתן. בין הצדדים נחתם חוזה מכר. בני הזוג ביתן החלו בהליך קבלה לחברות באגודה השיתופית ציפורי בהתאם להנחיות ועדת הקבלה של האגודה. כחלק מההליך הם מילאו שאלונים, עברו ראיון אצל ועדת הקליטה של המושב, והופנו למבדקי התאמה במכון מיון. בסוף הליכי המיון, ועדת הקליטה של הישוב ציפורי המליצה לוועד ההנהלה של האגודה השיתופית לדחות את בקשת הזוג ביתן להתקבל כחברים באגודה, בנימוק של "חוסר התאמה לקהילה". עמדה זו אומצה על ידי האגודה. להשקפת המושב, לאור החלטה זו דינה של עסקת המכר להתבטל. אולם חרף התנגדות המושב, פעלו הזוג ביתן יחד עם המוכר למימוש הסכם המכר. המושב הגיש תביעה נגד המוכר, נגד בני הזוג ביתן ונגד רשות מקרקעי ישראל.

מושב ציפורי טען כי הוא מושב עובדים חקלאי, אשר "אופיו הייחודי טמון בקשר האישי בין החברים וחיי הקהילה במקום". לטענת המושב מועצת מקרקעי ישראל והפסיקה הכירו בצורך של מושבי עובדים לשמור על אופיים וצביונם המיוחדים, ובהתאם לבחון את המבקשים להתיישב בתחומי המושב. עוד נטען כי תנאי לרכישת זכויות בנחלה בתחומי המושב מבעל נחלה במושב הוא קבלה לחברות באגודה, וכי משנדחתה בקשתם של הזוג ביתן להתקבל לחברות באגודת ציפורי, אין תוקף להסכם המכר.¹⁰ הזוג ביתן טען כי השימוש במונח "מושב עובדים" על ידי מושב ציפורי נעשה למראית עין בלבד, ולמעשה מושב ציפורי חדל מזה שנים להיות מושב עובדים, ומרבית חברי

⁹ פרשת ציפורי, לעיל ה"ש 7.
¹⁰ שם, פס' 6–10 לפסק הדין.

המושב כלל אינם עובדים בחקלאות. לטענתם, הם הוטעו על ידי ציפורי, כי עליהם לעבור ועדת קבלה לחברות באגודה כתנאי לעריכת הסכם המכר, שכן התברר להם בדיעבד, כי מגורים ביישוב אינם מותנים בחברות באגודה. הם טענו כי ההחלטה לא לצרפם לישוב מקורה באפליה וכי האגודה השיתופית מדירה באופן שרירותי את מי שאינו מוצא חן בעיניה. לטענתם המושב מסרב לספק את נימוקי ועדת הקליטה שלא לקבלם. דבר המעיד לשיטתם על היעדרם של נימוקים ענייניים ועל חוסר תום ליבו של מושב ציפורי ועל שיקולים זרים. לטענתם, הדיון באסיפה הכללית התנהל כ"משפט שדה" שתוצאתו ידועה מראש.¹¹

רשות מקרקעי ישראל טענה כי היא מכירה באינטרס של האגודה השיתופית לוודא את התאמת אישיותו של המועמד להתגורר ביישוב לאופיו של היישוב ולצביון הקהילה המצויה בו, ועל כן מבקשת את הסכמת האגודה להעברת הזכויות בנחלה בתחומי היישוב. לטענת רשות מקרקעי ישראל אין תחולה להסדר בחוק ועדות הקבלה, שחל רק על יישובים קהילתיים, וכי היא פועלת לפי הפסיקה. רשות מקרקעי ישראל טענה כי ניתן להעביר זכויות בנחלה גם בלי להתקבל לחברות באגודה השיתופית, אולם עליה להתחשב בזכותה של האגודה לבחור מי מתאים להתיישב ביישוב ולאזן את אותה הזכות אל מול זכות הציבור להתיישב בקרקעות המדינה. לטענתה, איזון זה בא לידי ביטוי במסגרת חוזה המשבצת הדו-צדדי, שבו קיים חריג ולפיו רשות מקרקעי ישראל רשאית לפעול להעברת זכויות גם מבלי שתקבל את הסכמת האגודה במקרים חריגים, על פי שיקול דעת הרשות. עוד טענה היא כי ככלל, אין היא מתערבת בהחלטות האגודה החקלאית בנושא מתן הסכמה להעברת הזכויות, ואין היא מוותרת על הצורך בקבלת הסכמת האגודה, אלא במקרים שבהם סירוב האגודה להעברת הזכויות היה מטעמים בלתי-ענייניים ובלתי-סבירים, או כאלה שאינם עולים בקנה אחד עם מדיניות הקרקעות שנקבעה על ידי מועצת מקרקעי ישראל.

לטענת רשות מקרקעי ישראל, עמדתה קיבלה ביטוי בהחלטת מועצת מקרקעי ישראל מס' 1311 שבה נקבע בסעיף 11, כי "הרשות לא תיתן את הסכמתה להעברת זכויות בנחלה אלא למקבל העברה שאושר על ידי האגודה. למרות האמור לעיל, במקרים חריגים, רשאית הרשות לפעול ללא הסכמת האגודה, כאשר סירוב האגודה הינו לדעת הרשות משיקולים בלתי סבירים ובלבד שניתנה לאגודה הזדמנות לנמק בפני הרשות את הסיבות לסירובה".¹²

¹¹ שם, פס' 11–15 לפסק הדין.

¹² החלטה 1611, לעיל ה"ש 6. שם, פס' 11–15 לפסק הדין

עדי ניר בנימיני וגיל גן-מור

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

3. פסק הדין של בית המשפט המחוזי

בית המשפט המחוזי בפסק דינו קבע קביעות מהותיות חשובות ותקדימיות. ראשית, בית המשפט קמא חזר ואישר את העיקרון כי יש לנתק בין שאלת הקצאת הקרקעות ביישוב לשאלת החברות באגודה השיתופית.¹³ מפסק הדין עולה כי כל עוד הליך הקצאת קרקע למגורים מתבצע על ידי האגודה השיתופית קיים קושי מעשי להפריד בין הליכים אלו, והחברות באגודה השיתופית הופכת להיות בפועל הפרמטר המרכזי בהחלטה על הקצאת קרקעות ביישוב. לפיכך, ההליך במסגרתו האגודה השיתופית שוקלת האם להעניק את אישורה להעברת הזכויות בנחלה חייב להיות הליך נפרד מהליך הקבלה לחברות באגודה ולהתבצע על ידי גוף אחר.

שנית, בית המשפט המחוזי ביקר את שיקול הדעת הכמעט מוחלט שמעניקה רשות מקרקעי ישראל ליישוב בהחלטה על הקצאת קרקעות במושבים וקבע כי על הרשות לקבוע קריטריונים מהותיים והיא אינה יכולה להתנער מהאחריות המוטלת עליה בהקצאה שוויונית של מקרקעי מדינה.

הגם שבית המשפט לא מחיל את תבחיני חוק ועדות הקבלה על הליך הקבלה למושב, הוא שואב מתבחינים אלו השראה רבה בבחינת הליך הקבלה של הזוג ביתן ומשתמש בהם. בית המשפט התרשם כי הליך הקבלה היה לקוי. בין היתר, המושב פירש לחומרה את חוות הדעת של מכון המיון, והתבסס על שמועות ורכילות לא מבוססת לגבי מר ביתן, ואף בלי לאפשר לו להתייחס אליהן. בית המשפט פסק כי עמדת המושב לפיה הוא אינו חייב בהנמקה היא שגויה.¹⁴

לאור הממצאים שלפניו, קבע בית המשפט המחוזי כי ההחלטה של המושב להתנגד להעברת הזכויות הייתה בלתי סבירה ועל כן אישר בצו שיפוטי את המכירה.¹⁵

4. הערעור

נגד פסק הדין הוגש ערעור בידי מושב ציפורי. בערעור חזר המושב על מרבית טענותיו ויצא נגד קביעותיו העקרוניות של בית המשפט המחוזי.¹⁶

¹³ עקרון זה קיבל אישור לאחרונה בפסק דינו של בית המשפט העליון בע"א 2853/16 **משעלי נ' מתיישיבי שריד אגודה שיתופית להתיישבות קהילתית בע"מ** (פורסם בנבו, 2.11.17).

¹⁴ בהקשר זה ראו גם פסק דינה של השופטת ארבל בעניין ע"א 10419/03 דור נ' רמת הדר. על פי הפסיקה בנסיבות שבהן הסיור לחברות הוא מחמת זהות תרבותית יהיה מקום לפסול את ההחלטה בגין חוסר תום לב.

¹⁵ פרשת **ציפורי**, לעיל ה"ש 7, פס' 22–41.

¹⁶ ע"א **ציפורי**, לעיל ה"ש 8.

ג. הליכי קבלה לקיבוצים ומושבים – המצוי והרצוי

פסק הדין של בית המשפט המחוזי והערעור שהוגש עליו לעליון היו הזדמנות מצוינת ללבן את האופן שבו יש להסדיר הקצאת הקרקעות באותם ישובים. מפסק הדין עולה כי בית המשפט קמא נחשף לפער העצום שקיים כיום בין הליך הקצאת הקרקעות ביישובים קהילתיים המעוגן בחקיקה ראשית, חוק ועדות הקבלה, לבין הליך הקצאת הקרקעות ביישובים החקלאיים שמעניק שיקול דעת כמעט בלתי מוגבל לאגודה שיתופית בהחלטה על הקצאת קרקעות מדינה. מדובר בפער שגם אם היו טעמים לקיומו בעבר, הרי שהיום לאור השינויים והתמורות שעבר המגזר החקלאי, אין לכך עוד כל הצדקה. לכן סברה האגודה לזכויות האזרח בישראל, לאחר היוועצות עם הקליניקה לזכויות אדם באוניברסיטת תל-אביב, שיש מקום לבקש את הצטרפותה להליך, וטעמיה מובאים כאן בעיקרם.

1. הפער בין הליכי קבלה ליישוב קהילתי לבין הליכי קבלה לקיבוץ או מושב

המסגרת המשפטית העיקרית שנדונה בפסק דינו של בית המשפט המחוזי היא החלטה מס' 1311 של מועצת מקרקעי ישראל, העוסקת בהקצאת מגרשים במושבי עובדים וכפרים שיתופיים. ההחלטה לא מפרטת מה הם השיקולים שעל האגודה השיתופית לשקול בבואה להחליט אם לאשר את העברת הזכויות בקרקע. ההליך אינו מוגבל מבחינה גיאוגרפית ואין כל הגבלה הנוגעת למספר המשפחות שביישוב. ההחלטה אינה מסדירה הליך של השגה או ערר על החלטת האגודה השיתופית. הסייג היחיד המנוי בהחלטה 1311 עוסק בכך שסירוב של האגודה משיקולים "בלתי-סבירים" יאפשר לרשות מקרקעי ישראל להעביר את הזכויות בנחלה חרף התנגדות האגודה. אולם כפי שעולה מפסק דינו של בית משפט קמא, רשות מקרקעי ישראל לא קבעה קריטריונים ברורים וספציפיים להליך המיון, וככלל אינה מתערבת בהחלטות האגודה ומותירה לה שיקול דעת רחב.¹⁷ בהיעדר הסדרה כאמור, שיקול הדעת לגבי ההחלטה אם לאפשר לפלוני להתגורר במושב מסוים או לא, נתון כולו בידיה של האגודה השיתופית במושב, שהיא תאגיד פרטי. אמנם ההחלטה הסופית היא של רשות מקרקעי ישראל, אך בפועל הרשות מעניקה לאגודה השיתופית את סמכות ההחלטה, כאשר ככלל, היא אינה מתערבת בהחלטותיה, ומראש מגדירה את אותם מקרים שבהם כן תתערב כמקרים חריגים ביותר.

¹⁷ פרשת ציפורי, לעיל ה"ש 7, פס' 30 לפסק הדין.

עדי ניר בנימיני וגיל גן-מור

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

לעומת זאת, הליך הקצאת והעברת הקרקעות ביישובים קהילתיים, לרבות הרחבות קהילתיות של קיבוצים ומושבים, מעוגן כיום בחוק ועדות הקבלה, כלומר – בסעיפים 6 ו-16 לפקודת האגודות השיתופיות, הקובעים כי לא יתקיימו הליכי קבלה אלא ביישובים קהילתיים בנגב או בגליל שבהם עד 400 משפחות. צמצום גיאוגרפי זה משמעותו שבמאות יישובים קהילתיים שאינם בנגב ובגליל, הקצאת הקרקע תתבצע בהליך שוויוני כמו מכרז, ולא ייערך הליך מיון.

בהתאם לסעיפים המוזכרים לעיל, באותם יישובים קהילתיים שעליהם החוק חל, ההחלטה על קבלה מסורה לוועדת קבלה אזורית המורכבת מנציגי היישוב ונציגים נוספים (מטעם המועצה האזורית וגופים כמו הסוכנות היהודית) והיא נתונה לפיקוח של ועדת השגות ברשות מקרקעי ישראל, וחלות עליה מגבלות שונות. כך, הסעיפים המוזכרים קובעים למשל, כי לוועדת הקבלה אסור לשקול שיקולים הנוגעים לגזע, דת, מינו, או מוצאו של המועמד, אך מותר לה לשקול שיקולים הנוגעים ליכולתיו הכלכלית להקים בית ביישוב, התאמתו לחיים בקהילה והתאמתו למרקם החברתי-תרבותי של היישוב. החלטה על התאמה לחיים בקהילה חייבת להתבסס על חוות דעת של מכון מיון חיצוני. החלטה לדחות מועמד בשל אי-התאמה למרקם החברתי-תרבותי מותנית בכך שיש יסוד להניח כי קבלת המועמד תוביל לפגיעה במרקם זה.

מבחינה היסטורית, השוני בין סוגי ההליכים והסיבה לאי-הכללת הקיבוצים והמושבים בהסדר שנקבע בפקודת האגודות נבע מאמונה שלפיה קיים הבדל מהותי בין יישוב קהילתי לבין מושב וקיבוץ, לפחות בצורתם האידיאולוגית-קלאסית. התפיסה המקובלת גרסה כי קולקטיבים מסוג קיבוץ או מושב שיתופי, במודל המסורתי שלהם, מהווים מקרה מיוחד של התיישבות בעלת סגנון חיים יוצא דופן, שאינו מתאים לכל אחד. התיישבות כזו מחייבת ויתור ניכר על חירויות בסיסיות ומחויבות עמוקה של החברים לאידיאולוגיה שבבסיס סוג זה של התיישבות, כמו נשיאה שוויונית בנטל, ערבות הדדית וכדומה. ההכרה במאפיינים האידיאולוגיים המובהקים ובאופיין הקואופרטיבי הייחודי הצדיק הענקת שיקול דעת רחב בהליכי הקצאת הקרקעות.¹⁸

גם בתי המשפט הכירו בעבר בצורת מגורים זו כמצדיקה מתן אוטונומיה רחבה יחסית לאגודה השיתופית בניהול ענייניה לרבות קבלת וסילוק חברים. כך, למשל, בעניין כץ נקבע, כי קיבוץ צורים הוא צורת התיישבות ייחודית שכן הוא "דורש מן החבר לתרום את מלוא כוח עבודתו ואת כל נכסיו לטובת כלל החברים. תמורת זאת מספק הקיבוץ, בגבולות יכולתו, את כל צורכי החבר. כמו כן מגביל הקיבוץ את חירויות הפרט של החבר

¹⁸ דברי ההסבר להצעת חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (מס' 8) (ועדות קבלה ביישובים קהילתיים), התש"ע-2010.

ודורש ממנו לנקוט אורח חיים מסוים, ובמקרה של קיבוץ דתי כמו עין צורים, אורח חיים דתי. אלו הם, בקליפת אגוז, עד היום יסודותיו, מטרותיו ואורחות חייו של קיבוץ עין צורים, כעולה מן ההגדרות בתקנות סוגי האגודות ובתקנון הקיבוץ.¹⁹ מאפיינים אלו, גם אם הם עדיין מתקיימים לגבי חלק קטן מהמושבים והקיבוצים בארץ, ודאי שאינם מתקיימים באופן גורף ומלא לגבי כלל המושבים והקיבוצים, שאינם בעלי אופי קואופרטיבי-שיתופי-חקלאי מובהק כפי שהיה בעבר. כיום, מושבים וקיבוצים רבים דומים במאפייניהם ליישובים קהילתיים, וודאי לשכונות הקהילתיות שנבנות כהרחבה לקיבוצים ולמושבים, אשר עליהן חל חוק ועדות הקבלה. במקרים מסוימים, בעיקר במרכז, המושבים אף דומים לקהילות מגודרות פרבריות, שמבוססות על שאיפה לאיכות חיים גבוהה באוירה כפרית. לכן, גם אם ניתן להכיר בכך שהמושבים והקיבוצים מהווים צורת מגורים מיוחדת, אין לקבל מצב שבו ניתן להם שיקול דעת כה נרחב ונטול סייגים בהחלטה על מי שמבקשים להתגורר בהם ואין לקבל פער כה גדול בין הליכי ההסדרה השונים. זאת במיוחד לאור התמורות שהמרחב החקלאי-כפרי עבר בשנים האחרונות.

2. התמורות והשינויים במגזר החקלאי

השינוי באופיו של המגזר החקלאי כפרי החל משנות ה-80, בא לידי ביטוי בעיקר באובדן האידיאולוגיה ושימושי הקרקע שאפיינו את המושבים והקיבוצים בעבר – שיתוף וחקלאות.²⁰ הירידה במהלך השנים בשיעור המועסקים בחקלאות מסך כל המועסקים במרחב הכפרי היא רבה. בעוד שב-1960 80% עסקו בחקלאות במגזר הכפרי, בשנת 1980 חלה ירידה ל-34% ואילו בשנת 2004 12% בלבד מועסקים בחקלאות.²¹ לצד אלו, עקרון העבודה העצמית נחלש משמעותית ובשנים האחרונות המגזר החקלאי הקיים נשען על עבודה שכירה ושימוש גובר בפועלים. לצד זה, בשנים האחרונות הופשרו אדמות רבות ביישובים חקלאיים, והקרקעות הוסבו גם לשימושים אחרים שאינם חקלאיים, דוגמת אחסון, תיירות ומסחר. בהתאם, חלו שינויים דמוגרפיים, המתבטאים בכניסתן של אוכלוסיות עירוניות, המשפיעות על אופיו התעסוקתי, החברתי והאידיאולוגי של היישוב. במחקר שבחן את התמורות שחלו בשימושי הקרקע בחמישה יישובים חקלאיים במועצה

¹⁹ ע"א 8398/00 כץ נ' קיבוץ עין צורים, פ"ד נו(6) 602, 610 (2002).

²⁰ אלון גלבמן "המושב בישראל – תמורות באידיאולוגיה ושימושי הקרקע בשנים האחרונות, המכון לחקר מדיניות קרקעית ושימוש קרקע" קרקע – ביטאון המחקר לחקר שימושי קרקע (1996) 43, 42

²¹ אסתר כהן ומיכאל סופר "תמורות במושבים בשולי מטרופולין: מקרה חקר המועצה האזורית חוף הכרמל, המחלקה לגיאוגרפיה וסביבה" קרקע – ביטאון המחקר לחקר שימושי קרקע (2007) 94, 63.

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

האזורית חוף הכרמל (מגדים, גבע כרמל, צרופה, עין איילה ובית חנניה) נשאלו הנחקרים אודות הערכים המבטאים עבורם את הרצון להמשיך ולהתגורר ביישוב. מבדיקה זו עלה כי הערכים של "מגורים באזור כפרי" ו"הקשר למשפחה" הם הגבוהים ביותר ואילו הערכים של "חיי קהילה" "חקלאות" ו"כלכלי" מוקמו בתחתית הרשימה.²²

דוגמה בולטת לכך היא מושב העובדים רשפון, אשר מרבית מתושביו מוצאים פרנסתם מחוץ לישוב, ורק מתי מעט מאדמות היישוב מוקדשות לענף החקלאות. דוגמה נוספת היא היישוב בני ציון המוגדר כמושב עובדים ואף מתקיימת בו חקלאות מסוימת, אך "עיקר פרסומו" בשנים האחרונות הוא במשיכת המושב אליו בעלי הון המנויים עם המשפחות העשירות בישראל, אשר רוכשים בו נחלות במיליוני שקלים.²³

שינוי אידיאולוגי עמוק עובר בשנים האחרונות גם על הקיבוצים. מסקר שערך המכון לחקר הקיבוץ באוניברסיטת חיפה לקראת סוף שנת 2018 עולה, כי קיימים כיום יש רק ארבעים קיבוצים שיתופיים, המהווים 15% מכלל הקיבוצים. בשנים האחרונות הפכו עשרה קיבוצים ל"מתחדשים" ובשמונה קיבוצים מתקיימים דיונים על מעבר לקיבוץ מתחדש. הבחנות אלה בין סוגי הקיבוצים השונים, אשר קיבלו ביטוי בתקנות האגודות השיתופיות (סוגי אגודות), תשנ"ו-1995, משקפות את ההכרה לפיה הקיבוצים אינם מקשה אחת, וכי הם נבדלים זה מזה בדרכי ההתמודדות עם המציאות הכלכלית של ימינו ובמבנה הישובי. עם זאת, על אף ההכרה בשונות הרבה בין סוגי הקיבוצים השונים והכרה אף במודלים שונים לחברות בקיבוץ (כמו לדוגמה חברות בעצמאות כלכלית) – הליכי הקצאת הקרקע לא התאימו עצמם לשינויים שחלו ושיקול הדעת שניתן לאגודה בהליכי הסינון בקבלה לקיבוץ נותר רחב, וכמעט בלתי-מוגבל, לגבי כל סוגי הקיבוצים.²⁴

בהליך שהתנהל בבית המשפט המחוזי בעניין ציפורי, נחשף בית המשפט המחוזי בצורה חריפה לפגיעה הקשה בזכויות שנגרמת כתוצאה מההליך הבלתי מבוקר להקצאת מגרש במושבי העובדים ולפער הגדול שבין הליך זה להליך שהתווה המחוקק בחוק ועדות הקבלה ביחס לישובים קהילתיים. על מנת להתמודד עם מצב משפטי זה ביצע בית המשפט המחוזי בפסק דינו שימוש פרשני מנחה בהסדר הקיים בתיקון מס' 8 לפקודת האגודות השיתופיות וקבע כי יש לקרוא לתוך החלטה 1311 של רשות מקרקעי ישראל

²² שם, בעמ' 114–115.

²³ דותן לוי ושי פאזנר "נחלת עשירים: כך זינקו המחירים במושבי השרון" כלכליסט www.calcalist.co.il/real_estate/articles/0,7340,L-3421463,00.html 24.10.2010

²⁴ שלמה גץ וחנה גולדמברג **קיבוצים שיתופיים – תמונת מצב לתחילת 2018** מחקרי המכון לחקר הקיבוץ, אוניברסיטת חיפה, ניתן לעיין בקישור: <http://kibbutz.haifa.ac.il/images/publications/shitufi2019.pdf>

את הקריטריונים הקבועים בתיקון מס' 8 לפקודת האגודות השיתופיות. בית המשפט קבע כי אם קריטריונים אלה חלים במקרה בו הכיר המחוקק בסמכות סטוטורית של ועדת קבלה ליישוב קהילתי, קל וחומר שהקריטריונים שמנחים ועדת קבלה סטוטורית יחולו על ועדת קבלה שמעמדה נקבעה בהחלטות רשות מקרקעי ישראל בלבד.²⁵ בית המשפט אף התייחס לצורך בקביעת קריטריונים ואמות מידה ברורים שינחו את אופן קבלת ההחלטות על הקצאת קרקעות ביישובים חקלאיים כדי למנוע את המצב בו שיקול הדעת של המושבים נותר בלתי מוגבל ורחב כפי שהוא כיום.²⁶

3. הגיעה העת לחשיבה מחדש על הליכי קבלה לקיבוצים ומושבים

ראוי לבחון מחדש את ההסדר הקיים במושבים ובקיבוצים להקצאת קרקע, שאינו מעוגן בחקיקה ראשית ומעניק שיקול דעת כמעט בלתי-מוגבל לאגודות בהחלטה על הקצאת מקרקעי מדינה. שיקול דעת רחב זה פוגע פגיעה בלתי-מידתית בזכויות לכבוד, לשוויון, לפרטיות ולקניין של אלה המבקשים להתגורר במושבים (או למכור את נחלתם), ללא כל הסמכה מפורשת בחוק שתתיר פגיעה כזו. לאור התמורות והשינויים שחלו בשנים האחרונות באופי היישובים החקלאיים, ובשים לב לחקיקת תיקון 8 לפקודת האגודות השיתופיות המסדיר בהסדר ראשוני את הליך המיון והסינון ביישובים קהילתיים, ראוי כי סוגיית הליכי הקבלה ביישובים חקלאיים תמצא את מקומה בחקיקה ראשית בדומה להליכי הקבלה ביישובים קהילתיים.

בשלב ראשון, יש להפריד בין הליך הקבלה לחברות באגודה השיתופית לבין הליך המיון לצורך הקצאת הקרקע. יש להשוות את הליכי הקבלה החלים על יישובים קהילתיים, ולהחיל אותם גם על קיבוצים ומושבים. לכלל זה ניתן לקבוע חריג מפורש ומצומצם לאותם קיבוצים ומושבים במודל שיתופי מלא, שעדיין נשענים על ערבות הדדית הדוקה, ואידיאולוגיה קואופרטיבית המחייבת ויתור על חירויות הפרט. אלו מקרים ההולכים ונעלמים מן הנוף של ההתיישבות הכפרית בישראל. גם במקרים אלו יש לקבוע ערובות להליך קליטה הוגן ולא שרירותי או מפלה. יש לצמצם את הליכי הקבלה ולייחדן למושבים וקיבוצים קטנים בפרופריה, בדומה להסדר של היישובים הקהילתיים. יש להקפיד על הליך קבלה שקוף ומקצועי המבוסס על תבחינים לגיטימיים בלבד תוך שלילת שיקולים שרירותיים או מפלים. יש לקבוע כי ועדת הקבלה לא תורכב רק מתושבי היישוב, ויש לאפשר הלכי השגה.

בשלב השני יש לצמצם עוד יותר את הליכי הקבלה לכלל היישובים במרחב הכפרי, תוך ייחוד הליכים אלו ליישובים מאוד קטנים ופריפריאליים, יישובים שבהם כמאה

²⁵ פרשת ציפורי, לעיל ה"ש 7, פס' 32 לפסק הדין.

²⁶ שם, פס' 29-30 לפסק הדין.

עדי ניר בנימיני וגיל גן-מור

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

משפחות לכל היותר, ותוך ייחוד הליכי הקבלה לבחינה של התאמה לחיים בקהילה מאוד קטנה ופריפריאלית ותו לאו.

ד. ביטול הכרעות עקרוניות בהסכם פשרה בין הצדדים

כאמור, בית המשפט המחוזי דן בהליך בעניין ציפורי במשך קרוב לארבע שנים. הוגשו כתבי טענות מפורטים, התקיימו דיונים מספר והתקיים הליך שמיעת ראיות במהלכו נחקרו עדים רבים. לאחר סיום ניהול ההליך נכתב ונחתם פסק דין ארוך ומקיף שעוסק לראשונה באופן הקצאת קרקעות מדינה למגורים במושבי עובדים ובשאלות של צדק חלוקתי ומימוש זכויות חוקתיות כמו הזכויות לקניין, לכבוד, לפרטיות ולשוויון בהקצאת קרקעות של אלה המבקשים להתגורר במושבים. מעבר לסעד הפרטני בהליך, לפסיקת בית המשפט המחוזי השלכה על מימוש העיקרון החשוב של שוויון בהקצאת מקרקעי ישראל ובנגישות אליהם ויש לה השפעה על חלק לא מבוטל מהציבור בישראל, החורגות מהעניין הפרטני הנדון בתיק.

נראה כי ההכרעה בשאלות עקרוניות וההשפעה הרחבה של פסק הדין הייתה אחת מהסיבות להגשת הערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין, במסגרתו ביקש המושב לבטל הן את הקביעות העקרוניות של פסק הדין והן את הקביעות האופרטיביות בעניין הקצאת המגרש למשפחת ביתן. לערעור ביקשה להצטרף תנועת המושבים בטענה כי לתוצאותיו השלכות מרחיקות לכת. הערעור נקבע לדיון בפני הרכב של שלושה שופטים, אך בטרם התקיים דיון הודיעו המושב ומשפחת ביתן כי הגיעו ביניהם להסכמה כי משפחת ביתן תתקבל למגורים במושב, ובתמורה לכך יבוטל פסק הדין של בית המשפט המחוזי על כל קביעותיו. כלומר, הצדדים להליך ביקשו להותיר על כנה את הקביעה האופרטיבית של בית משפט המחוזי בעניין העברת הזכויות לביתן, אך לבטל את כל הקביעות העקרוניות של פסק הדין, להן השפעה רחבה החורגת מעניינו הפרטני של ההליך. בית המשפט העליון בהחלטה טכנית, ולאחר שוודא כי כל הצדדים מסכימים להסכם, הורה על מתן תוקף של פסק דין להסכם הפשרה וכי הוא יבוא חלף פסק דינו של בית המשפט המחוזי בנצרת.²⁷

התופעה של הסכמי פשרה בין צדדים לערעור שמבקשים לבטל קביעות נורמטיביות של הערכאה הדיונית אינה ייחודית רק למקרה זה. גרשון גונטובניק עמד על המשמעויות של תופעה זו בהליכים פליליים.²⁸ הוא עמד על כך שבשל פער הכוחות בין המאשימה,

²⁷ ע"א ציפורי, לעיל ה"ש 8.

²⁸ גרשון גונטובניק "הסדרי טיעון בערעור המבטלים את הקביעות הנורמטיביות של הערכאה הדיונית: לעצור את פוטנציאל הסחף" חוקים ו 11 (2014).

שהיא "שחקן חוזר", לבין הנאשם, שהוא "שחקן חד פעמי", הנאשם לא יתנגד לביטול קביעות נורמטיביות כל עוד לא תשתנה התוצאה המזכה, ואילו המאשימה דווקא מעוניינת בביטול קביעות נורמטיביות שעלולות לפגוע בה בהתדיינויות בעתיד. לטענתו, כתוצאה מכך עלולה להיפגע התפתחות הדין המהותי הפלילי.

יששכר רוזן צבי בספרו "ההליך האזרחי" עומד על כך שהאפשרות לבטל באמצעות הסכם פשרה בערעור את הקביעות של הערכאה הנמוכה פוגעת בתמריץ להגיע לפשרה במהלך ההתדיינות בבית המשפט בערכאה הדיונית: "בעלי הדין ידעו כי גם אם יפסידו בהתדיינות וינתן פסק דין נגדם, הם יוכלו להגיע לפשרה בשלב הערעור ולבטל את פסק הדין וכך ליטול מן הפלוגתאות שהוכרעו בו את כוחן המחייב". לגישתו של רוזן צבי, משיקולי מדיניות ויעילות אין לאפשר לצדדים בהליך ערעור לבטל בדרך של הסכם פשרה את הקביעות של הערכאה הדיונית, אלא במקרים נדירים.²⁹

לנוכח טעמים אלו, אנו סבורים כי במקרים שבהם המערערת אינה עומדת עוד על התנגדותה לסעד האופרטיבי שנקבע בערעור, אין לקבל הסכם פשרה שתוצאתו המעשית היא אך ורק ביטול הקביעות העקרוניות של פסק הדין של בית משפט קמא. זאת במיוחד כאשר קיים פער כוחות מובנה בין הצדדים. כך במקרה ציפורי, הזוג ביתן ודאי היה מעוניין שהתוצאה האופרטיבית של פסק הדין של בית משפט קמא תיוותר על כנה ויועברו לו הזכויות בנחלה במושב, והיה נכון להסכים "לוותר" על הקביעות העקרוניות כדי לצמצם הסיכון האישי הניכר באפשרות של קבלת הערעור. ואילו היישוב הוא שחקן חוזר ולכן יסכים "להפסיד" במקרה הפרטני, ובלבד שיוכל לבטל את הקביעות המנחות המהותיות של בית המשפט בערכאה הדיונית, שעוסק בשאלות של שוויון בהקצאת קרקעות המדינה, ביחס שבין חוק ועדות קבלה להקצאת הקרקע במושבי עובדים ואשר מגביל בצורה משמעותית את שיקול הדעת של האגודה השיתופית. במקרים כאלו, נוכח פערי הכוחות המובנים בין הצדדים והאינטרסים השונים שלהם, קבלת הסכם הפשרה תוביל לפגיעה ברצינות של פיתוח הדין ובהחצנות החברתיות והציבוריות שיש לפסק הדין של בית משפט בערכאה הדיונית בו נקבעו נורמות ציבוריות עם השלכות רוחב.

לאור זאת, עולה השאלה, מה דינו של הסכם פשרה בין הצדדים שמתקבל בשלב הערעור. הפסיקה בארץ עסקה בעיקר במקרים שבהם ערעור הסתיים בהסכם פשרה בין הצדדים שבו בוטלו קביעות אופרטיביות של פסק הדין, אך לא בוטלו בהסכם הפשרה יתר חלקי פסק הדין של בית המשפט בערכאה הדיונית. במקרה זה נקבע כי ערעור שהוכרע בהסכם פשרה אינו משפיע על תוקפו המחייב של פסק הדין שניתן בערכאה הדיונית וההכרעות שבו תקפות, מלבד אותן קביעות אופרטיביות ששונו בעבות הסכם

²⁹ יששכר רוזן צבי **ההליך האזרחי** 582–583 (2015).

בקיבוץ, בכפר, בקרת – הליכי הקצאת קרקע בקיבוצים
ובמושבים – עת לשינוי

הפשרה.³⁰ לעומת זאת, קיימות החלטות בודדות העוסקות בשאלה מה דינו של פסק דין של ערכאת ערעור המקבל הסכם פשרה המבקש לבטל באופן מפורש את כל הקביעות הנורמטיביות של פסק הדין של בית המשפט בערכאה הדיונית.³¹

בעוד בישראל הפסיקה לא הכריעה באופן מפורש בשאלה זו, הכלל שנקבע בבית המשפט העליון של ארצות-הברית הוא כי למעט במקרים חריגים, פשרה בשלב הערעור אינה פוגמת בכוחן המחייב של פלוגות שנקבעו בפסק דינה של הערכאה הנמוכה ואשר היו נחוצות לביסוס פסק דינה, וזאת אף אם הסכימו הצדדים ביניהם, במסגרת הסכם פשרה, על ביטול פסק הדין של הערכאה הנמוכה.³² פרופ' רוזן צבי מנתח כלל זה וטוען כי יש ליישמו גם בבתי המשפט בישראל. לפי גישה זו, כאשר מגיעים להסכם פשרה בערעור, ההכרעות בפסק הדין של הערכאה הדיונית מהוות השתק פלוגתא אלא אם כן בית המשפט בערכאת הערעור קובע במפורש בפסק הדין שמקבל את הסכם הפשרה, שההכרעות או חלק מהן מבוטלות.³³

אם כך, עולה השאלה מה מעמדו של הסכם פשרה שקיבל תוקף פסק דין שבו נקבע כי הסכם הפשרה מחליף את פסק הדין של בית המשפט המחוזי, אך אין הוא כולל התייחסות מפורשת לביטול הקביעות הנורמטיביות של בית המשפט המחוזי. במקרה כזה, כפי שקרה בעניין ציפורי, אנו סבורים כי יש להחיל את הכלל שנקבע בפסיקה בעניין **ש.א.י. מועדנים**, וכל עוד בית המשפט בערכאת הערעור, שאישר את הסכם הפשרה, לא ביטל באופן מפורש את פלוגות בפסק הדין של הערכאה שמתחתיו – הן לא מתבטלות.³⁴ כלומר, תוקף ההסכמה על ביטול פסק הדין המחוזי עליה הסכימו הצדדים להליך בעניין ציפורי היא לכל היותר כלפי הצדדים עצמם וביחס למקרה הספציפי, אבל אין לקבל מצב

³⁰ רע"א 5071/10 עיריית תל-אביב יפו נ' ש.א.י. מועדונים, פס' 5 לפסק הדין (פורסם באר"ש, 18.10.2010).

³¹ בע"א 7368/06 דירות יוקרה בע"מ נ' ראש עיריית יבנה (פורסם באר"ש, 27.6.2011), דחה בית המשפט העליון הסדר גישור ופשרה מוסכמת שהושגה בין הצדדים להליך וסירב לאפשר את מחיקת הערעור בשל קיומן של שאלות עקרוניות בהליך להן השלכה רחבה מעבר לעניין הפרטני של בעלי הדין. ראו פס' 15–17, שם; בע"א 463/18 קיבוץ חפציבה קבוצת פועלים להתיישבות שיתופית בע"מ נ' קרן קיימת לישראל (פורסם באר"ש, 5.3.2019) פסק בית המשפט לגופו של עניין בשאלות העקרוניות שעלו בהליך למרות בקשת המערערים לחזור בהם מהערעור ולהימנע מפסיקה עקרונית בנושא; בפר"ק 38141-09-10 קליר נ' סדן (פורסם בנבו, 23.9.2017), דחה בית המשפט המחוזי בקשה לאישור הסכם פשרה שמבקש לבטל פסק דין בנימוק לפיו אין מקום לאשר הסדר פשרה שיש עימו ביטול של פסק הדין או של איזה מבין קביעותיו העובדתיות והנורמטיביות, במקרה בו בית המשפט אמר דברו בפסק דין מנומק לאחר שמיעת ראיות.

³² רוזן צבי בספרו דן בפסיקה האמריקנית, לעיל ה"ש 29, שם בעמ' 582 בה"ש 412.

³³ רוזן צבי, לעיל ה"ש 29.

³⁴ פרשת ש.א.י. מועדונים, לעיל ה"ש 30.

בו הצדדים להליך מובילים לביטול קביעות מהותיות עקרוניות של בית משפט שניתנו בפסק דין מנומק ולהן תחולה החורגת מהעניין הספציפי של הצדדים להליך. פרשנות זו עולה בקנה אחד עם האינטרס הציבורי, עם שיקולי פיתוח הדין והיעילות השיפוטית. משמעות הדבר היא שפסק הדין של בית המשפט העליון בעניין ציפורי הנותן תוקף להסכם הפשרה, אך לא מעבר לכך, לא ביטל להשקפתנו את הקביעות החשובות והעקרוניות שבו (מלבד הקביעות האופרטיביות לגבי הצדדים)..